

Zsirai László

Múltból merített lélekrajz

Zentai László: Bolhasípok Jankó városában

Szerkesztői oldalról tekintve, egy-egy új könyv „világra segítése” mindig izgalmas feladat, ugyanakkor elsősorban az olvasó iránti szolgálat. Amikor betekintést kaphattam Zentai László új könyve kéziratának, a Bolhasípok Jankó városában című regényének indító fejezeteibe, magam is meglepődtem. A meglepődést a kiválasztott téma keltette bennem, hiszen olykor-olykor magam is láttam ifjúkoromban azt az embert, akiről a szerző műve főhősét mintázta. Alkalmi munkák-ból tengett-lengett, télen-nyáron ugyanabban az enyhén szólva viseltesen feltűnő öltözetben járt-kelt a város közterületein, s akit az író így mutat be: „Jankó nem ismerte az évszakokat, a napszakokat, a sógorokat és a sógornőket, talán még az anyját sem ismerte. [...] Léteztek ebben a városban okoskodó és jól értesült bolhasípok, akik nyíltan hangoztatták, hogy ennek a magasnövésű Sárosinak anyja se volt, merthogy csak úgy beleszületett ebbe a világba. Senki se látta, hogy mikor érkezett, csak azt tudták, hogy időtlen idők óta itt bolyong a város utcáin.”

Jankó tehát, létező személy volt. A könyvben több ismert soproni helyszín tűnik fel, amelyekbe azonban kizárólag az alkotói fantázia ültetett szereplőket, eseményeket. Hétköznapi kis események ezek, azonban általuk sikerült plasztikusan érzékeltetni a szereplők jellemvonásában rejlő indulatokat. Valahogy úgy, ahogyan a realizmus másolja a világunkban való történéseket, mégis olyan módon domborít ki szellemi-lelki fontosságú tényeket, jellemeket, hogy mindazok tanulsággal szolgáljanak az emberi méltóságot vagy méltatlanságot illető gondolatok-mozdulatok terepén.

Az Erzsébet-kerti óriás mamutfenyő éppen úgy fontos helyszíne a cselekmény kibontásának, mint akár egy kinkeserves létlehetőséget biztosító albérlet, vagy a módosabb körülmények között élők otthonának látszólag békés családi légköre. Zentai nem lenne fürkésző szemléletű alkotó, ha mindezek által nem láttatná az emberi gyűlölet viperafészkeit, nem hozná felszínre a szereplők lelkének legmélyebb bensőjét, s nem ábrázolná még a kényszerű alkalmazkodást is a hatalommal szemben, a belső idegeket őrlő félelmet, és a tehetetlenség meghunyászkodását, vagy éppen az abból kitörni szándékozó magatartásformákat.

Bolhasípok. Vajon mit jelenhet ez a szóösszetétel? – tettem fel magamban a kérdést. Aztán a munkába került kézirat olvasása közepette kiderült, hogy az akár jelentéktelennek tűnő eseményeket, személyeket jelképesen pellengérré állító, pletykás embereket jelenti. A regény cselekménye – nem is annyira távoli idő-

ben, a '60-as és a '90-es évek között – az embereket megtörni próbáló, bár folyton az érdekükre hivatkozó hatalom diktatúrájában játszódik. Fejezeteiből különféle politikai meggyőződésű egyének és a társadalom viszonya rajzolódik ki a főhős, egy '56-os menekülőt a zöldhatáron átsegítő, ezért az ávósok által megkínzott, elítélt, jellegzetesen deviáns magatartású férfi sorsának tükrében. A történelmi igazságtalanság képes látszólag meghasonlott külsőre formálni a különben lelki-leg-szellemileg határozott, erkölcsében megingathatatlan személyeket.

A klasszikus történetíró Gárdonyi Gézáét idézve „Keresetlen szavakkal, ahogyan beszélünk, meg lehet írni mindent. Csak magyarul legyen, igaz legyen. [...] Magyar vagyok, tehát magyaroknak magyarul kell írnom; az irodalom pedig nem parádé, hanem szolgálat, – a nemzet jelenének és jövőjének szolgálata.” Zentai nyelvezete hétköznapi, könnyen érthető, de nem tagadja meg költő mivoltát sem, hiszen időnként lírába hajló megfogalmazások is felbukkannak. Romantikát mégsem lehet várni ettől a műtől.

Az egyéb műfajokban ötven esztendeje publikáló szerző első regénye tulajdonképpen nem egyéb, mint szembesítés. A lelkiismeret diktálta emberi törvények szembesítése a valóság hol rideg, hol pedig napsütéses történéseivel. A közélet és egyes indokolt esetekben-helyzetekben éppen az attól való menekülés testamentuma. Bizonyítja, hogy az igazság minden elvetemült időben jelen van. Érte küzd az ember, felmentést kapva Istentől, sorstól, még ha saját személyében megalázott is, s talán saját életében meg sem éri e felmentő pozitívumot, de szellemi szemével láthatja a magasságból, hogy az utókor lelke nyugalalmát előidézni törekszik.

(Civil Flotta Kiadó, Budapest, 2019)

Szakács Árpád

Sorsunk rétegei

Fábián Tibor: Ilyenek voltunk (tárcanovellák)

1989. december 22-e olyan vízválasztó egy erdélyi vagy partiumi magyar életében, mint a történelemben a középkor és az újkor váltó dátuma. Nicolae Ceaușescu diktátor bukásának pillanataira, eseményeire mindenki emlékszik, bárki meg tudja mondani, mit csinált aznap, az eseményekkel járó eufória érzése, mint egy tetoválás, örök nyomot hagyott az életünkben. De nemcsak ez, hanem az ezt megelőző és ezt követő időpont hangulata is megmaradt. A diktatúra zárt világa, fojtó, nyomasztó légköre, mint egy halotti lepel, úgy borult rá mindenre, ami élni akart. Aki pedig életre ítéltetett, megtanult együtt létezni a körülményekkel, szimbiózisban lélegezni a közösséggel. Az egyének, az egók, az önmegvalósítók mind halálra voltak ítélve. Ott tanultuk meg ténylegesen, hogy igazán élni csak közösségekben lehet, túlélni bármit is csak egy közösség tud.

Összekapaszkodott mindenki a diktatúra árja alatt, így könnyebbnek tűnt a túlélés, és néha egy-egy merészebb vállalkozó felúszott a felszínre egy kis oxigénért, és lehozta azt az üzenetet, hogy bírni kell, nem tart már sokáig. Mindenki meglapult, közösségként összekapaszkodott, így olyanokká váltunk, mint a kő, mert valahogy éreztük, hogy a kő marad. Igen, olyanok voltunk. Meg ilyenek. Mindenki mindent látott, de hallgatott. Érdekes, pontosabban természetes, a nemzetek fölött álló elnyomás és diktatúra bizony a legnagyobb ellenfeleket, ellenségeket is fegyverszünetre készítette. Az egy a sorsunk, egy az elnyomónk érzése olyan toleranciát, népek közötti összefogást eredményezett, amiről a párbeszédet, egymás megértését, a kölcsönös elfogadást hirdető álliberális mantrát kántálók hada nem is álmodozhat. És milyen kár, hogy most, 2020-ban a liberális diktatúra alatt ez nem tud megvalósulni...

1989-ben tehát jött egy ember, jött egy célkitűző, aki nem fogadta el az elfogadhatatlant, és a milliók, ha sokszor csak lassan és vonakodva is, az ő elszánt mozdulatait követték, mígnem végül a társadalom legkisebb sejtje is kikelt önmaga realitásából. Pontosan ugyanúgy, ahogy Csurka István 1986-ban megjövendölte. Tőkés László megmozgatta a hegyeket. Ami utána következett, már nem rajta múlt.

1990 után nem lett sokkal jobb... „Micsoda egy világ volt!/Jobb, ha nem is tudjátok” – szól a háttérben a P. Mobil egyik nótája, mintha egy láthatatlan keverő tudná, mire gondolok. Igen, pont erre. És át is vált a következő számra:

„Nem volt Isten, és nem volt ember
Nem volt Erdély, és nem volt tenger
Nem volt címer és nem volt jog
Nem volt más és nem volt jobb

Nem volt tévé és nem volt rágó
Nem volt kóla és nem volt diszkó
Nem volt farmer és nem volt AIDS
Nem volt adó és nem volt pénz

Nem volt gazdag és nem volt szegény
Nem volt hit és nem volt remény
Nem volt régen és nem volt most
Nem volt igaz és nem volt rossz.”

És már ismét a '80-as évek emlékeinél kötök ki. Nem volt áram, nem volt tévé, telefon, mégis többet kommunikáltak az emberek, mint ma. Hát nem érdekes? Nem beszéltünk meg találkozókát előre egy hónapra, amiket az utolsó pillanatban lemondtunk. Nem, semmi ilyen nem volt. Csak úgy beállítottak a családok egymáshoz, szomszéd a szomszédhoz, rokon a rokonhoz. Ember az emberhez. Csak úgy! Micsoda egy világ volt, de kár, hogy nem tudjátok – költöm át magamban a P. Mobil nótáját. És a váratlan vendéget olyan örömmel fogadták, aminek az érzését felesleges leírni, úgyse értenék az azóta születettek. Aki akkor ott volt, az úgyis tudja. Valami mindig került az asztalra. A lehető legegyszerűbb: zsíros kenyér, hagyma, héjában sült krumpli pirított szalonnával... Volt, ami volt. De élet volt.

Aztán 1990 után minden megváltozott. A diktatúrában megálló idő érzése elpárolgott, majd mintha egy autóverseny pályáján találtuk volna magunkat. Egymással kezdtünk versenyezni. Mindenki legyőzendő konkurencia lett, vagy csak egy felesleges alkatrész, amit jobb elhagyni, mert csökkenti a teljesítményt, jobb megszabadulni tőle a kerékcserenél, mert felesleges teher. Csak úgy száguldottunk a szabad világ fogyasztói társadalmában.

Aztán a végén mindenki egyedül marad. Egy autóban. Magányosan. Egyre sivárabb tájak között száguld át az életen. Egyedül, mint mindig.

És miért?

A magyar sorsnak különböző egymásra rakódó rétegei vannak, amit a magyar kultúra a kommunista diktatúra uralomra jutásáig megörökített. Önazonosságunk, tudatunk egymásra épülő tapasztalásokból fejlődik, tevődik össze, az írástudók feladata pedig az, hogy az adott korról nyomot hagyjanak.

Így az egymásra rakódott rétegek megörökítése segít megérteni utólag egy-egy korszakot, a tapasztalatok figyelembevételével pedig könnyebb jövőt adhat a sors. A kommunista diktatúra viszont elvágta ezeket a szöveteket, nem lett megírva sok-sok évtized eseménye – összegezte Csurka István a Sorsunk rétegei című kiváló esszéjében. Így vagyunk ezzel mi is itt, a Partiumban. Fábíán Tibor, az írástudó arra vállalkozott, hogy megír egy szálát sorsunk rétegeiből. És milyen fontos szálát! Minden egyes fejezetből emlékek özöne zúdul ránk. Egy olyan világ, amit talán sokan eltemettek a tudatalattijukban. Pedig ez is hozzánk tartozik, azért vagyunk ilyenek, mert ilyenek voltunk...

(Erdély.ma Kiadó, Kolozsvár, 2020)

Rideg István

Egy kunmadarasi születésű helytörténész lelkes könyve, a múlt hatékony emlékezete

Becskereki László: Madaras a toronyból

A *Madarasi Krónika* 2019 decemberében közli a kunmadarasi származású helytörténész, Becskereki László lélekemelő esszéjét *Az I. világháborús emlékmű és alkotója* címmel. Aki ezt elolvasta, az bizonyára kíváncsian állt meg (és lehajtott fővel) a Székely Károly alkotta szobor előtt. Mely eszébe kellett, hogy juttassa – az író szavaival élve – „*Trianon végzetes ítéletét*”, és azt a nemes szándékot is, mely szerint országszerte azért készültek ezek az emlékművek, hogy „*a lélekben porrá zúzott nemzetnek egy kis lelki kapaszkodót adjanak, hogy a szomorúság mellé visszatérjen az emberekbe a megkopott nemzeti büszkeség!*” „*Lehetnek nála szebbek, de mi őt szeretjük a legjobban!*”

A *Madaras a toronyból* igényes esszékötet „negyedszáz meg még egy” művés alkotást, „*kis csokrot*” gyűjt egybe. A címlapon Kunmadaras református templomának tornya előlegezi azt az áhítatot, amellyel olvasni érdemes ezt a könyvet. Mert hiszen az írója is hangulatosnak szánta. A levéltárakban, anyakönyvekben kutatva messziről nézvést is megszállottan keresi azokat a koordinátákat, amelyek a madarasi pontokhoz vezetnek. A kötetnek címet adó „vezércikkben” írja is: „*mindenre rálátok, minden érdekes dolog a lábam előtt hever.*”

Az esszétéka hátlapján a szerző ősz hajú-bajuszú fizimiskája (az inge is hófehér, a bal vállán átvetett fekete szíj; valamely könnyű „utazótáska” szíja lehet), s hozzá a kék szemekből áradó derű, isten bizony valamilyen garabonciás Tiborcot hívott elő a képzeletéből. Hát még, miután olvastam a vallomását (*Magamról*), hogy elektroműszerészként a történelem, a földrajz, a művészettörténet érdeklik, könyvszerető utazó, fotózó, levéltári családfakutató! Csupa olyan dolgokat csinál, amelyek segítik őt a messziről való visszapillantásban, és kiérlelik benne az ősök iránt való tiszteletteljes ragaszkodást. Mint ahogy írja is: „*mi, az elszármazottak, bármikor bármiről véleményt mondunk, a levestől a köszönésig, a mérce mindig az, amit gyerekkorunkból magunkkal hoztunk szülőföldünk falusi szokásaiból.*”

Bizony nem árt, ebben a posztmodern világban különösen nem, ha valaki felelősen szereti a népét, mint például nem is olyan régen a népi írók szerették! Ezekben a megszállott bűvárkodásokban is benne van a szeretet ragaszkodása. Máskülönben ez a fajta kutatómunka „nem megy”. Mindez, természetesen, nem nélkülözheti az okos igényességet. „*Sok mindenről lehet mesélni, de mindenről azért mégsem, mert nem*

látjuk a másik oldalát, és akkor annak már a fele nem lenne igaz, az már csak egy általam kitalált történet lenne.”

Mikszáthos okosság, finom, aprólékos építkezés és ironia, egyfajta eufemizmus bája hatja át, már a kötet címéről ítélve is, az első pillantásra száraznak tűnő munkákat! Mert Becskereki László élvezetesen tudja sugározni a személyiségét. Képes hamar, leleményesen megnyerni az ügynek az olvasóját. Nyilván a földijeit is. Amikor például a település névadójával kapcsolatos tudnivalókról próbál értekezni (*Madaras György jászkun kapitány*), elég a fejtegetése legelején elhelyezni két nagyon jellemző, fontos, kedvet teremtő, energiát tartalmazó, képzeletet mozdító mondatot. Szépítve, udvarias formában fejezvé ki a kellemetlen tényeket. *„A honfoglalás utáni évszázadokban, mielőtt Madaras település létrejött, nem volt nagy nyüzsgés ezen a tájon. Nem ez volt a legsűrűfoltabb vidék az országban. Ez is közrejátszhatott abban, hogy IV. Béla királyunk könnyen felajánlotta letelepedésre az ide menekülő kunoknak.”*

Csaknem tréfára hajló megközelítésű a *Csikay János nagykun kapitány* bevezetése is. *„Neve elég ismeretlenül cseng ahhoz, hogy kíváncsivá tegye az embert, vajon mivel emelkedett kortársai fölé, mivel tette halhatatlanná a nevét?”*

Már egy-egy jól elhelyezett, színező fél mondat elég ahhoz, hogy elolvassuk a következő, különben nagy horderejű értekezést: *„ahogy az lenni szokott, a pénzügyek körül nagy volt a sürgés-forgás”* (*A Jászkunság eladása a Német Lovagrendnek*).

A jászok és a kunok Mária Terézia magyar királynő kézjegyével törvényre emelt redempcionális diplomájának (1745. május 6.) 275. évfordulója alkalmából - illik, hogy szó essék a királynőnk határozott személyiségéről is! Így született meg a *Mária Terézia intelme*.

Ez az a büszke ráadás: a „meg még egy”!

1741. szeptember 11-én Pozsonyban az országgyűlésen a magyarok „életüket és vérüket” ajánlották fel, miután a kitört „örökösödési háború” idején éppen öhozzájuk fordult segítségért a bajba került királynő. A 24 éves királynő *„nagyon fiatal hölgy, aki ráadásul a korát meghazudtoló bölcsességgel, őszinte szavakkal kérte a magyarok segítségét. Meggyőzte a hallgatóit, mert sugárzott róla, hogy uralkodónak született!”*

A háborúhoz katona kellett és pénz.

Jegyezzük meg, és ne is felejtjük el, hogy ekkor Magyarország nádora gr. Pálffy János volt! Aki, nagy szó: a redemptio, vagyis a régi kiváltságok saját erejükből történő visszavásárlása, önmegváltása ügyében a derék, példásan összefogó jászok és kunok pártjára állt! A redempciós ügyeket képzett emberek képviselték: a Nagykunságot Varró István karcagi nótárius, a Jászságot Horváth András főnótárius, a Kiskunságot Nánássy János kunkapitány.

A történész még szép, hogy kiemeli a jászkunok érdekérvényesítő képességét is, akik valóban jó történelmi helyzetfelismeréssel rendelkeztek! *„Nem tudom, ki volt a*

redemptio „ötletgazdája”, de igen kiváló diplomáciai érzékkel és a lehető legjobb pillanatban hozakodtak elő a kérelmükkel. Akkor, amikor a királynőnek olyan nagy szüksége volt a magyarokra, hogy arra a kérésre más válasz nem is lehetett, csak az igen.”

Aztán egy jó negyedszázad múltán igen érdekes megvilágításba került a kunmadarasi református templom szentelése. *„Ausztria erősen a római katolikus vallás híve volt, és maga az uralkodó is ellenezte a protestáns vallás erősödését”* Ám, hogy, hogy nem, *„a remélt csoda mégis megtörtént! És 1766-ban végre elérkezett a pillanat, megkapták az engedélyt, és két év alatt fel is épült egy igen komoly méretű templom, amit 1768-ban Szilágyi Sámuel debreceni püspök szentelt fel.”*

Nem csoda azonban, hogy Becskereki László ráakad egy latin nyelvű ügyíratra, amelyet *„1769-ben a Pozsonyban székelő Helytartótanács”* adott ki, és amely lényegében egy ügyesen palástolt katolikus-református érdekkellentétet rögzít. A felvilágosodott uralkodó „a jó királynő” szerepében védelmezi az „adózó népet”, miközben féltve igyekszik őrizni a katolikus egyház pozícióját.

„A helyreállított kunmadarasi oratórium megszentelésére meghívták a debreceni református püspököt, aki 26 lelkész és nagy tömeg jelenlétében ünnepélyes szentelést tartott, amelyen 260 forint adományt gyűjtöttek össze, majd nagy vigadalmat tartottak. Mária Terézia az esetet követően megtiltotta, hogy a továbbiakban hasonló ünnepségeket tartsanak a püspökök megjelenésével és az adózó nép megterhelésével.”

A jó történész megnyugtatóan tárgyilagos következtetés nélkül soha nem fejezheti be a kutatást! Ezt látjuk itt is: *„Mária Terézia ekkor már 52 éves volt, tapasztalt uralkodó, aki kellő szigorral lépett fel a szerinte nem kívánatos jelenségekkel szemben. Kunmadaras kapcsán sem a helyi lakosság szórakozása ellen volt kifogása, hanem a református egyház népszerűsítése, térnyerése ellen próbált a maga eszközeivel tenni: az érdekeit szem előtt tartva.”*

Sinay Miklós (1730–1808), aki 1760 áprilisában a Debreceni Kollégium professzora lett”, egyenesen csak azért került ebbe a könyvbe, mert egy évig köze volt Madarashoz. Ezzel a lényegkiemeléssel kezdődik az esszé. „Rövid időt, egy évet töltött Madarason, még papi pályafutása első állomásán, de a későbbi évtizedekben olyan kiemelkedő egyénisége lett a református egyháznak, hogy most, amikor azokat keressük, akikre felnézhetünk, úgy érzem, ha már községünkben utca viseli a nevét, illik megismernünk életével és munkásságával.”

A Csokonai Madarason szintén jól találja az olvasnivalót: *„most nem ismételjük át az iskolai anyagot, még a legszebb Lilla-verseket sem elemezzük, inkább életének csetléseit, botlásait idézzük fel, remélve, hogy ily módon emberileg közelebb kerülhetünk hozzá.”* Ennek az írásnak az apropóját az szolgáltatta, hogy *„1793-ban, húsvétkor járt Madarason az akkor húszéves Csokonai, mégpedig hivatalos úton, ahogyan akkor latinul mondták, legációban.”*

A Görögök Madarason első bekezdéseinek hangjai rögtön aktualizálnak, felelősség-

teljes párhuzamot vonnak, összehasonlítanak, és így rögtön tetszetőssé teszik a mondanivalót. Sőt: az arra hajlamosokat családkutatási feladatokra inspirálják!

„Napjainkban az egyik legtöbbet emlegetett téma a felénk özönlő migránsok hada, ami, valljuk be, nem tűnik a legjobb álomnak, bármennyire is növelni szeretnék egyesek Európa lélekszámát. Nem árulok el nagy titkot, de régen is voltak bevándorlók, csak sokkal szelídebb, kezelhetőbb formában, és elenyésző létszámuknak köszönhetően úgy beilleszkedtek még a Jászkunság sajátos, zárt világába is, hogy ma már nem is beszélünk róla. Mindenben alkalmazkodtak a környezetük elvárásaihoz, megtanultak magyarul, megtartották a törvényeket, és szép lassan az itt élők befogadták őket. Két-háromszáz év nagy idő, mégis kíváncsi lennék, hogy Kunmadarason van-e olyan család, ahol a nagyszülők meséiből még dereng valami, hogy az ősök között görög származásúak is lehettek.”

Kedélyes-szívélyes hangnemű a József nádor látogatása Madarason megidézése is. Minduntalan Mikszáthot juttatja eszembe. Akárha ő, a jó palóc is írhatta volna ezt a bekezdést. *„Nagy volt a várakozás, mert azt mindenki tudta, hogy az előző nyolcszáz évben nem tolongtak itt az uralkodók, még IV. Béla királyunk se jött el a kunokat üdvözölni, mikor idehívta őket. Madaras mindig rossz irányban volt, Bécs vagy Róma felé nem erre vitt az út, ráadásul még nemhogy vár, de még valamire való kastély se épült a környéken, azért meg kevés uralkodó rázatta volna magát a göröngyös úton, hogy a zsiros bajuszú bíróval meg a nótáriussal danoljon hajnalig a csárdában.”*

A Járt-e gróf Széchenyi István Madarason? az egyik legsikerültebb, ötcsillagos esszé. Különösen az első harmada élvezetes. Becskereki varázslatosan érzett rá, hogy a község lakói bizonyára jobban díjazták a világos, szabatos, magyaros előadásmódot, a megvilágosodás erejével ható múltidézt, mint a száraz, tudományos szakszavakkal teletűzdelt bikkfanyelvet. Ezért számúzi azt. Szóba kerül többek között Vásárhelyi Pál, gróf Andrassy Gyula, Tiszadob, Illéssy János nagykun kapitány. És az, hogy mellesleg *„1845. október 10-én gróf Széchenyi István valóban járt Kunmadarason.”*

De hogy megtudjuk, milyen magával ragadóan, elegánsan érzékletes a témára való ráhangolás, a körítés, a fix ponthoz való közelítés, jobb, ha átadjuk a szót magának, az írónak!

„Erre a kérdésre nagyon röviden is lehetne válaszolni, de jómagam, amíg a választ keresgéltem, annyi érdekes dolgot olvastam, hogy úgy érzem, ha mértékkel is, de el kell mesélnem, kik formálták az alföldi víz borította tájat olyanná, ahogyan ma látjuk. Amióta világ a világ, a Tisza kedve szerint kanyarogva kereste magának a lejtős utat, az áradások idején elöntötte az alacsonyan fekvő területeket, és még visszahúzódva is számtalan mellékágot táplált mindenfelé az Alföldön. A hossza több mint 1400 km volt, és az olyan települések, mint a már a folyótól távol fekvő Madaras, sosem érezték hiányát, nem kellett húsz kilométert menni, ha egy kis Tisza-vízre vágytak.

Nézegetve a 3-400 éves térképeket, nem Finnország, hanem az Alföld mondhatta

volna magáról, hogy az ezer tó országa. És a térképek a békés, hétköznapi állapotokat rögzítették, a rendkívüli évek hatalmas árvizeinek pusztítását csak a legendák őrzik. Az itt élők évszázadokon át csak az imádságban bízhattak, sem anyagi, sem emberi erő, és különösen szervezettség nem volt ahhoz, hogy valaki komoly terveket szövögeszen a Tisza szabályozására.”

Hogy a bűvárkodó garabonciás miknek a nyomára nem bukkan! Erről szól a *Kossuth Lujza*. „Gyakran és büszkén emlegetjük, hogy Kossuth Lajos a községünkben is járt. Arról viszont kevesen tudnak, hogy hűgát, Kossuth Lujzát közeli családi kapcsolatok fűzte Madarashoz.”

Már eddig is meggyőződhattunk, hogy valamilyen hangya- vagy méhecske-szorgalmú összegereblyezés eredménye ez a tiszteletre méltó gyűjtemény! Szívet melengető olvasni benne Matolcsi Ferencről és az Újfalusi fivérekről, a *Kunmadarason született 1848-as honvédtisztekről*. Sőt dr. med. Grünhut Adolfról is, akinek Tiszafüreden Görgey parancsba adta, hogy 1849 májusában Madarason, Kisújszálláson és Karcagon szükségkórházakat rögtönözzön. Becskereki még ajánlja is eme megkedvelt hősének az egyik művét (*Tanulmányok a spiritizmus köréből*), mert „nagyon olvasmányosan, kedvünkre valóan fogalmazott”.

Megható és egyben példaadó, ahogyan az író utánajár egy talált sírkő gazdájának. „*Kunmadarason, egy rövid temetői látogatás alkalmával, a temetőnek a község felé eső végén, talán tíz méterre a vízcsaptól, észrevettem egy régi sírkövet, amit megcsodáltam, és le is fotóztam.*” Innen indulva kerekedik ki a története: *Balogh János Kunmadaras kántora volt 50 éven át.*

A madarasi király Szemere György műve, amely az író szerint (némi iróniával) „egyre érdekesebb, értékeesebb lesz, mert elolvasva Madaras múltjának egy apró szelete tárul elénk, ami felér egy időutazással, visszafelé vagy kétszáz évvel. (...) humora igen természetes, a 'mi nagykunsági ízlésünknek való', nincs benne semmi erőltetett szóhasználat.”

Kinyomozza, hogy *Kabai Tóth József családja* ároni. A Dévaványán született és Kunmadarason elhunyt Kabai Tóth János (1732–1798) 38 évig volt lelkész Madarason, és 6 évig volt esperes. És még az is érdekes, hogy „*kétségtelen, a lelkész urak nemes emberek voltak.*” Beszámolója végén az író a családkutatás nagyszerű időtöltésére bátorítja az olvasót!

A Medgyaszay Szeréna kisasszony emlékére is egy nyomozás rejtelseibe avat be. Garabonciásan, szinte a semmiből kerekedik ki ez az esszé is. Az emlékezet, hogy Madarason egy gyermekkorában látott „*fekete ruhás idős kis asszonyságot*” grófkisasszonyként emlegettek a szülei, indítja el a munkát. „*Nem egy rövid kaland volt ez a kutatás, hiszen ha csábít a téma, nehéz megálljt parancsolni a kíváncsiságnak!*” Kiderül, hogy Medgyaszay Gyula (1859-1942), Szeréna apja ötven éven át református lelkészként szolgált Nagy-Kunmadarason. Főhajtás zárja az emlékeztetést. „*Emléke-*

im Szerénához kötődnek, de az utókor tiszteletét természetesen az édesapja, ahogyan gyászjelentésében említi, Kunmadaras nagyhűségű lelkipásztora, nagytiszteletű Medgyaszay Gyula érdemelte ki, akinek hamvai a vén temetőben nyugszanak.”

A Berek egy kicsit a miénk is! Elek György „karcagológus” (Körmendi Lajos becézte így) egyik írása nyomán készült. De, ilyen a tehetség, aki mások után is tud izgalmasan, színesen fogalmazni! Becskereki szövegalkotása könnyedebb, némi kesernyés humorral fűszerezve. Nézzünk csak néhány passzust belőle!

A Tisza árterén vagyunk. *„Egy hatalmas, íves meder, az egykori folyóvölgy Madaras-tól Karcagig húzódik, aminek egy szakaszát Üllőnek hívták. Amikor a kunok 1240-ben megjelentek a környéken, azonnal felismerték a hely előnyeit, és az Üllő kanyarulata mellett sorban alakultak ki a településeik: Kápolnás, Orgondaszentmiklós, Ködszállás, Fábián-sebestyén és Madaras. A víz jelenléte és a növénytermesztésre alkalmas hordalékos talaj nagyban hozzájárult, hogy hamarosan letelepedtek, feladva a nomád életformát.*

A meder kanyarulata által közrefogott területet a kezdetektől fogva Bereknek hívták, ahol azonban évszázadokon át semmiféle falu nem létezett. A felsorolt öt (a meder, tehát a víz túloldalán létesült) település nem virágzott sokáig, közülük csak Madaras vészelté át a török százötven éves vendégségét.”

„Nem volt olcsó mulatság az 1927-ben elkezdett és közel fél évig tartó munka, ám siker koronázta, mert 1928 tavaszán feltört a gázzal kevert víz. Nagy volt a boldogság, miután kiderült, hogy gyógyhatása talán még jobb is, mint a Szoboszlón feltört vize. A költségeket nézve nem csodálom, hogy Madarason a gazdáknak nem jutott eszükbe fúrásokat finanszírozni, elvégre a befektetett pénz megtérülése még elég nagy kockázattal járó gondolat volt.”

„Berekfürdő 1992-ben önálló község lett, ma körülbelül ezer fő az itt élők száma, de ne tagadjuk, Madaras lakosságának nagy ajándék, hogy létezik. Nem a miénk, nem mi építettük! De a sors kegyes volt, hogy annak idején itt jelölték ki a fúrások helyét, és községünkhöz olyan közel van, hogy sajátunknak érezhetjük!”

A Csávásiskola azért is nevezetes, mert mint mondja az író: *„én 1955-ben ott ismerkedtem a betűkkel.” „Az iskola helyén ma egy üres telek árválkodik.”* Az író azonban utána jár, hogy ki volt Csávás János, akiről a nevet kapta az iskola, és egyáltalán: kik voltak a Csávások.

Harcsár, Méhes, Mikus, Csávás: Kunmadaras neves családjai voltak – mondja a cím. Az író különleges feladatra vállalkozik, amikor őket kutatja. „Kunmadaras egykor volt kiemelkedő családjai közül azokat választottam, akiket a sors számai egymáshoz kötöttek, akik egy időben voltak sikeresek, és egyszerre zuhantak a mélybe, hogy azután újra felkapaszkodjanak az elismert emberek közé.”

És elérkeztünk a talán legtökéletesebb, azaz legszellemesebb megoldáshoz. Lektűrt olvashatunk a javából, de pazar hitelességű megvilágítással. Az *Egy Lenin-rend, és*

ami mögötte van, avagy a történelmet mindig a győztesek írják! csevegő stílusa egyszerűen lenyűgöző.

Mindjárt a felütés eleganciája megragadó. „Mielőtt belevágnánk ennek a különleges történetnek a részleteibe, nézzük meg, hogy pontosan mi is volt az a híres Lenin-rend, ami már nem létezik, és amiről – ennél fogva – mi már örökre lemaradtunk.” Egy felsorolás után, hogy kik-mik kapták meg az ordót, következik a hatásos minősítés. „Éreztem, hogy a Lenin-rendnek csak a pszichés hatásában volt ereje, kis túlzással valahogy úgy, mint korábban az üveggyöngynek, amit Afrikában osztogattak a hódító fehérek. Semmire nem volt jó, de nagyon örültek neki!”

Hamar kiderül, hogy a földije, Kiss Lajos vöröskatona is megkapta. Az írás vége felé pedig bekövetkezik a zenit. „És akkor eljött a nagy nap! Ötven évvel a nagy forradalom győzelme után, a nagy Szovjetunióban éppen azon töprengtek az elvtársak, hogy erre a nagy alkalomra, a nagy jubileum kapcsán, kinek a mellére tűzzenek Lenin-rendet, amikor valahonnan előbukkant az ötven évig mellőzött Kiss Lajos neve. Irány Moszkva, ahol 1967-ben személyesen Brezsnyev elvtárstól vehette át a Lenin-rendet!”

„1892-ben született Kunmadarason, sokgyerekes családban, nehéz körülmények között nevelték, de hála rokonainak, 15 évesen Budapestre került, és autószerelőnek tanult. (...) 1918 februárjában már hivatalosan is a Vörös Hadsereg katonája, és ekkortól tagja a Bolsevik Pártnak.” „A szamarai harcok elmúltával komisszár lett a III. Nemzetközi Vörös Ezredben. Hatalmat kapott. Életében ekkor a politikai képzés és a frontesemények váltogatták egymást, és saját elbeszélései szerint a legvadabb vérengzések helyszínein találkozunk vele.”

Szellemes, heurékaszerű sorok olvashatók az esszé zárlatában. „Ebben a történetben nem a személye, nem Kiss Lajos az érdekes, nem is az, hogy hol született, hanem a felismerés, hogy bizony, a történelmet mindig a győztesek írják!”

A Hardicsai család sorsa is tanulságos: „egy olyan család nyomába eredünk, akik valójában csak egy generációnyi időt éltek Kunmadarason, sorsuk mégis jól példázza a huszadik század egyszer fent, másszor lent, valamilyen mértékben mindenkit érintő fordulatait.” A Szakmáry István tanító úr (1908–1991) – megítélésem szerint – szintén a legjobbak közé tartozik. A fordulatos emlékezésben engem legjobban az író szituációérzékenysége kapott meg. Ezért szükséges, hogy bővebben idézzek ebből a műből is.

1933-ban egy népszerű revíziós dalpályázaton vett részt. Igazat adhatunk az írónak, aki ezért pártját fogja a tanító úrnak. „Trianon után, 1933-ban nem volt semmi rendkívüli a revízió gondolatában, hiszen minden magyar ember fájó szívvel gondolt az elszakított országrészekre. Ebből adódóan a hazaszeretet nem egy belül lappangó halvány érzés volt, hanem erőteljes kifejezéssé formálódott, különösen a fiatalok szemléletére erősen ható tanítók, tanárok között.

Azokban az években senki nem gondolta, hogy majd eltelik 15 év, és egy olyan világ

jön el, amikor a fent említett erények hirtelen a legnagyobb bűnökké válnak. Szakmáry tanító úr, idősödve már sokak Pista bácsija, az életében semmi rosszat nem tett. Nem bántott másokat, nem volt kirekesztő, nem akarta romba dönteni a világot. Szegény tanítóként kulák nem lehetett, ezért érzem úgy, hogy a hazafias érzés, a magyar népzene szeretete, és hozzá vallásos élete, a kántorsággal összeadódva tette őt a hatalom szemében a »nehéz sorssal jobb útra térítendő« közé.»

És most jön az, ami szerintem a könyv csúcsa. A könnyem csordult nevettemben, amikor a fenekeles ügykezelését olvastam. Újra meg újra. Pedig kisiskolás koromban egykori néptanítónktól, Benczúr Jánostól Pusztaszenttornyan én is kaptam a mogyorófavesszőjével hat suhogó fenekest. (Igazságtalanul, mert semmi bűnöm nem volt!) De én még ilyen érzékletesen, klasszikusan megírtat sehol sem olvastam az efféle procedúráról!

„Nincs kétségem, hogy elhatározta, legalább úgy fogunk szolmizálni, mint Kodály!

Karmesteri csontpálcáját mindig hozta, és úgy vezényelt, mintha nem is a szünetet váró rosszcsontok serege ülne előtte, hanem egy kórus és a szimfonikusok!

A szigor alap volt nála. Ott kezdődött minden, arra épített. Remek, már pompásan kicsiszolt módszere volt a gyenge jellemek figyelmének felkeltésére. Nem kiabált, nem hangoskodott, de ha elbambult valaki, azt kihívta, és megkérte, hogy az akkor még >divatos<, három lábon álló tábla alá hajtsa oda a fejét.

Derékszögbe hajolva már önmagában sem kacagtató az élet, hát még, amikor eljött a pillanat, és miközben énekelt az osztály, a mi jószágos tanítónk egy operettes mozdulattal, a mindenre jó csontpálcával kiosztott egy fenekest. Ezt az egyébként nem durva mozdulatot időnként ismételte, bízva ennek nevelő hatásában. Nem dicsekvés, de én is részesültem eme kegyben. Emlékeim szerint még a helyükön ülőknek sem volt kedve nevetni. Elég hatékony volt a módszer! (...) Zárszóként elmondhatjuk, hogy a sors nyugodt időskorral ajándékozta meg, gyémántdiplomás tanítóként hunyt el. Nekünk már csak annyi feladatunk maradt, hogy őrizzük a nevét, és hálával gondoljunk rá!”

A *Tabutéma* zárja a kötet. Arra emlékezik az író, hogy 1944 őszén, telén miként pusztítottak a kivonuló németek, és miként garázdálkodtak „az első oroszok, akik partizánoknak nevezték magukat.” „Azt mondják, nem ők voltak a legjobban fésült fiatal emberek.”

A hűségese garabonciás Becskereki László a szülőföldje érdekében, hála istennek, nemcsak búvárkodik, hanem nevel is.

(Kunmadarasi Honismereti Egyesület, Kunmadaras, 2020)